

ВПРОВАДЖЕННЯ ОСНОВ БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ У КООПЕРАТИВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена питанню створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з метою об'єднання дрібнотоварних виробників села Левків Житомирської області. Визначено специфіку обслуговуючої кооперації загалом й кооперативу «Господар» зокрема, розглянуті особливості та тенденції його розвитку. Вивчено вигоди, які отримають власники ОСГ як члени сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу за умови впровадження даного проекту. Розглянуто та розраховано матеріально-технічне забезпечення запропонованого кооперативу, а також фінансові інструменти його реалізації. Опрацьовано головні очікування проекту. Встановлені перспективи кооперативної діяльності для власників особистих селянських господарств

Ключові слова: особисті селянські господарства, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, дрібнотоварні виробники.

Постановка проблеми

В умовах трансформаційності та глобалізації економіки, підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва й захист інтересів сільськогосподарських товаровиробників є основним завданням аграрної політики. У реалізації стратегії розвитку аграрного сектора економіки України важливого значення набуває проблема відродження кооперативного руху та практичного використання основ обслуговуючої кооперації. Саме об'єднання

зусиль товаровиробників на кооперативних засадах сприятиме ефективному розвитку аграрного підприємництва та існуванню різних організаційно-правових форм господарювання, в тому числі і дрібнотоварних.

Аналіз останніх досліджень

Вагомий внесок у дослідження питань розвитку та функціонування сільськогосподарської кооперації зробили П. Гайдуцький, Ф. Горбонос, В. Збарський, В. Зіновчук, О. Крисальний, М. Малік, П. Макаренко, Л. Мармуль, О. Могильний, Л. Молдован, П. Саблук, В. Скупий, Ю. Ушкаренко, В. Юрчишин та інші. Науковими дослідженнями охоплено широке коло питань щодо тенденцій розвитку кооперативного руху на селі. Разом з тим, зважаючи на динамічність процесів функціонування аграрного сектора економіки, а також дискусію серед провідних науковців стосовно перспектив розвитку дрібнотоварних господарств, виникає необхідність подальшого дослідження даної проблематики.

Об'єкт та методика дослідження

Метою даного дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад впровадження бізнес-планування у кооперативну діяльність. Об'єктом дослідження є процес створення багатофункціонального сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу “Господар” у селі Левків Житомирського району Житомирської області,

Дослідження проведено із застосуванням загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: *абстрактно-логічного* – при визначенні сутності та ролі обслуговуючої кооперації в аграрному секторі економіки; *співставлення* – з метою визначення специфіки та обґрунтування переваг і недоліків дрібнотоварного виробництва; *економіко-статистичного* – для економічного обґрунтування доцільності створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу; *монографічного* – при виборі сільської ради; *соціологічного дослідження* – для опитування власників особистих селянських господарств села Левків Житомирської області.

Результати досліджень

Серед провідних науковців наразі тривають дискусії відносно перспективності розвитку особистих селянських господарств (ОСГ), їх ролі та перспективності, а також можливості конкурувати з великомасштабним бізнесом. Нині ОСГ мають ряд недоліків, що зумовлені, в основному, переважанням ручної праці, через неможливість широкого використання технологій та обладнання, а також відсутністю стандартизації і сертифікації виробленої продукції тощо. Водночас, В. Збарський наголошує на тому, що, незважаючи на об'єктивні недоліки, ОСГ мають низку переваг. По-перше, вони

мають можливості щодо розширення сільськогосподарських товарів внутрішнього виробництва (продовольча безпека, доступні і якісні продукти харчування). По-друге, ОСГ – основа зникаючого сільського населення, власне, головне джерело його виживання. По-третє, ОСГ мають велике соціальне значення в якості додаткового джерела благ. По-четверте, функціонуючі ОСГ мають величезний потенціал як складова одиниця для розвитку великих форм господарювання на основі кооперування або інтегрування [3, с. 24]. Отже, саме розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації може забезпечити не лише подальше виживання, але й ефективне функціонування дрібнотоварних виробників.

У зв'язку з цим, особливої уваги набуває питання імплементації практичних основ кооперативної ідеї на селі. Для реалізації цього обрано село Левків Житомирської області, на базі якого планується створити сільськогосподарський обслуговуючий кооператив “Господар”. За даними Левківської сільської ради, загальна кількість ОСГ становить 1047 одиниць.

З метою виявлення необхідності створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, було проведено детальне соціологічне обстеження (за допомогою спеціально розробленої анкети) власників ОСГ с. Левків. У результаті анкетування виявлено, що практично всі вони займаються вирощуванням плодоовочевої продукції, зокрема картоплі, та утриманням худоби. Власники 150 особистих селянських господарств, що обробляють 53 га землі, утримують 108 голів великої рогатої худоби та 64 свині, стали потенційними членами кооперативу (дали згоду бути членом кооперативу у разі його створення). На основі опитування визначено види діяльності, які будуть надаватися кооперативом, а саме: оранка земельних угідь; культивування ґрунту; садіння, підгортання та викопування картоплі. Пропонувати реалізацію овочів і молока як види діяльності кооперативу виявилось нераціонально, оскільки відстань від с. Левків до Житомира (безпосереднього місця збуту продукції) є невеликою, і жителі Левкова мають можливість самостійно їх реалізувати.

У результаті проведеного обстеження визначено, що земельні ділянки власників ОСГ с. Левків становлять від 0,25 до 2 га. Тому, селяни не мають можливості придбати техніку для обробітку своєї землі через високу її вартість. До того ж, використовувати таку техніку на невеликих площах економічно недоцільно. Види та обсяги діяльності, запропоновані для сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу, представлені у табл. 1.

Таблиця 1. Перспективні види та обсяги діяльності СОК “Господар”

№	Вид діяльності	Очікуваний обсяг надання послуг за рік, год.	Затрати праці, люд.-год.		Витрати палива, л		Собівартість, грн	
			на 1 га	всього	на 1 га	всього	на 1 га	всього
1.	Оранка	84	1,7	85	23,29	1165	8,47	423,5
2.	Культивація	15	0,3	15	3,82	191	6,20	310,0
3.	Садіння	125	5	250	33,68	1684	7,30	365,0
4.	Підгортання	25	0,5	25	6,74	337	4,00	200,0
5.	Викопування	100	2	100	34,47	1724	6,60	330,0

Джерело: власні дослідження.

З даних, наведених у табл. 1 видно, що власники ОСГ с. Левків наразі найбільше потребують послуг садіння, оранки, підгортання, культивування та викопування. З проведеного опитування визначено, що зазначені послуги власники ОСГ замовляють у приватних підприємців та комерційних структур, при цьому встановлено, що ціна послуги за оранку 1 га ріллі становить 1500–2000 грн, хоча реальна собівартість є значно меншою. Тому, кооперативу запропоновано, у процесі діяльності, використовувати трактор МТЗ-80 та надавати послуги з обробітку угідь своїм членам за собівартістю.

Приміщення для зберігання та розміщення трактора з необхідними для надання послуг агрегатами кооператив орендуватиме у СФГ “Сонячний пагорб” за 500 грн/місяць. До спеціального фонду планується перераховувати відрахування у розмірі 1,5 % від загального річного обороту коштів СОК. Головними очікуваннями проекту є: об’єднання особистих селянських господарств у групи виробників – сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи; державна підтримка кооперативу через надання пільгових кредитів, дотацій, передачу обладнання для здійснення його діяльності; використання власних коштів членів кооперативу для закупівлі необхідного обладнання; збільшення доходів селян.

За умови реалізації проекту члени СОК отримують такі *вигоди*:

- скорочення витрат на технологічні послуги;
- можливість залучення сторонніх фінансових інвестицій під колективну гарантію членів СОК;
- стабільний розвиток особистих селянських господарств.

Сільськогосподарським кооперативом “Господар” буде запропонована сільськогосподарським товаровиробникам система обробітку ґрунту, яка

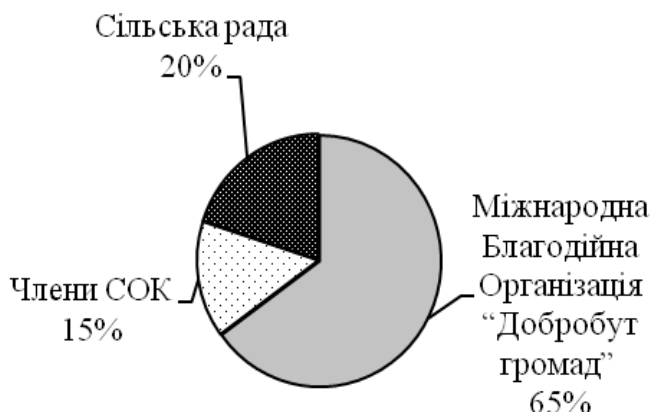
передбачає використання науково обґрунтованих заходів, що виконуються у певній послідовності для створення оптимальних умов щодо вирощування високих урожаїв у конкретних природних умовах. Кооператив планує використовувати сучасні системи обробітку ґрунту, які повинні бути енерго-, ресурсозберігаючими і ґрунтозахисними та нероздільно пов'язаними з іншими елементами прогресивних технологій вирощування сільськогосподарських культур. Планується здійснювати безполицевий та плоскорізний обробіток ґрунту. Очікуваний кошторис проекту розраховано у табл. 2.

Таблиця 2. Очікуваний кошторис проекту

Обладнання	Кількість, од.	Вартість одиниці, грн	Всього, грн
Трактор МТЗ-80	1	80000	80000
Плуг ПЛН-3-35	1	3500	3500
Культиватор КПС-4	1	12000	12000
Картоплесаджалка КСН-1Л	1	5000	5000
Окучник КОР-4,2	1	8000	8000
Картоплекопач КСТ-1,4	1	14000	14000
Меблі в офіс (столи, стільці та ін.)	-	2500	2500
Канцелярські предмети	-	400	400
Обігові кошти для початку діяльності (паливо, електроенергія, оренда, запчастини, інше)	-	-	15600
Інші додаткові витрати	-	-	2000
Разом	6	125400	140000

Джерело: власні дослідження.

Фінансування проекту буде здійснено за рахунок сільської ради (20 %), членів СОК (15 %) та Міжнародної благодійної організації “Добробут громад” (65 %) (рис. 1).

Рис. 1. Розподіл фінансування щодо створення СОК «Господар» між учасниками проекту, %

Джерело: власні дослідження.

Одним з інвесторів СОК «Господар» буде Міжнародна благодійна організація «Добробут громад» (МБФ "Хайфер Проджект Інтернешнл"). МБО «Добробут громад» працює із сільськими громадами для підвищення добробуту сільських родин, з урахуванням інтересів захисту довкілля. Починаючи з 1994 р., МБО «Добробут громад» впроваджує свою діяльність в Україні, спрямовану на комплексний розвиток громад. Проекти МБО «Добробут громад» завжди охоплюють кілька пов'язаних між собою напрямів, але принциповою спільною метою всіх проектів є об'єднання членів громади у сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи як більш ефективну та потужнішу економічну й соціальну силу. Вони також працюють над створенням нових чи зміною існуючих ланцюжків доданої вартості на користь селян, мобілізацією громад, проводять навчання та тренінги для лідерів кооперативів. МБО «Добробут громад» сприяє розвитку громад за допомогою кількох елементів впливу: надання навчання та різноманітних ресурсів власникам особистих селянських господарств (ОСГ) у громадах, допомагаючи їм досягти максимального потенціалу як суб'єктам ланцюжків доданої вартості (через доступ до ринків збуту, збільшення обсягів виробництва, відповідність стандартам СОТ тощо) [9].

Ефективність діяльності СОК «Господар» виявляється у збільшенні доходів його членів шляхом економії витрат на технологічні послуги (рис. 2).

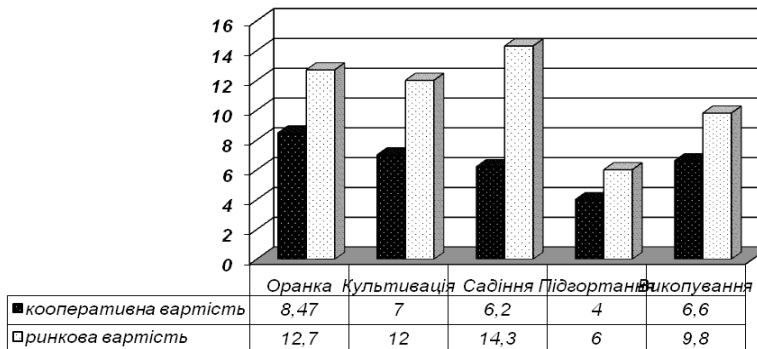

Рис. 2. Економія витрат на технологічні послуги для членів СОК «Господар», грн

Джерело: власні дослідження.

Проаналізувавши дані, наведені на рис. 2, можна зробити висновок про те, що ринкова вартість технологічних послуг значно перевищує вартість, яка буде встановлена у кооперативі. Економія при наданні кооперативних послуг з оранки становить 47,6 %, культивуванні – 31,11 %, викопування – 37,9 %. Результати наведених розрахунків дають змогу оцінити економічну ефективність виконання технологічних операцій. Зробити висновок щодо успішності проекту можна, спираючись на дані таблиці 3.

Таблиця 3. Заплановані індикатори успішності проекту

Індикатор	Розрахункові показники
Кількість домогосподарств, що отримують вигоди, од.	150
Кількість осіб	405
у т. ч.:	
чоловіків	203
жінок	202
Окупність інвестицій, років	1
Розмір вигод члена СОК за кожного послугою у разі діяльності через СОК, грн.	30,93
у т. ч.:	
економія на оранці	11,53
економія на культивуванні	11,00
економія на садінні	-
економія на підгортанні	-
економія на викопуванні	8,40
Накопичення у спеціальному фонді, грн	1374,12
Залучено інвестицій, грн.	140000
у т. ч.:	
власних	28000
органів влади	63000
підприємницьких структур	-
інших проектів технічної допомоги	49000

Джерело: власні дослідження.

Економічні розрахунки свідчать, що впровадження розробленого проекту в практику діяльності є економічно вигідним та доцільним для власників особистих селянських господарств, які стануть членами сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу. Важливою також вбачається державна підтримка, спрямована на сприяння розвитку кооперативного руху та надання фінансування щодо його розвитку.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Отже, проведені дослідження та економічні розрахунки підтверджують необхідність й важливість розвитку обслуговуючої кооперації як дієвого механізму стимулювання розвитку сільськогосподарських товаро-виробників. Саме створення обслуговуючих кооперативів є перспективним механізмом розвитку дрібнотоварного виробництва, яке наразі слід вважати основою життя сільського населення. При цьому, індикатором ефективності сільськогосподарської кооперації має бути рівень конкурентоспроможності як кожного з її членів, так і кооперативного об'єднання в цілому.

Література

1. Про затвердження Порядку надання і використання коштів обласного бюджету на закупівлю і безоплатну передачу холодильного обладнання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://volynrada.gov.ua/solution/prozatverdzhennya-poryadku-nadannya-ta-vikoristannya-koshtiv-oblasnogo-byudzhetu-na-pridb-1>
2. Житомирщина у цифрах: короткий стат. довідник. Головне управління статистики у Житомирській області, Житомир. – 2012. – 154 с.
3. Збарський В. К. Кооперація – один із перспективних напрямів розвитку особистих селянських господарств / В. К. Збарський. – Кооперативні читання: 2013 р.: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 4–6 квітня 2013 р.). – Житомир: видавництво ЖНАЕУ, 2013. – С. 23–29.
4. Про внесення змін до Закону України про сільськогосподарську кооперацію: Закон України № 5495-17 від 20.11.2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5495-17/>
5. Черевко Г. В. Кооперативні обрії та мрії / Г. В. Черевко. – Кооперативні читання 2013 р., матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Житомир, 4–6 квітня 2013 р.). – Житомир: видавництво ЖНАЕУ, 2013. – С. 8–12.
6. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник) / За ред. П. Т. Саблука. – К.: ІАЕ, 2000. 556 с.
7. Агробізнес. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-12-52-32/1659-2013-06-26-08-08-13.html>

8. Міжнародна спеціалізована виставка інтерагро-2013. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://agrico.com.ua/ua/novosti/79-mizhnarodna-spetsializovana-vistavka-interagro-2013-vesna>

9. Міжнародна Благодійна Організація “Добробут громад” (МБФ “Хайфер Проджект Інтернешнл”). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.heifer.org.ua/uk/insideheiferukraine.html>

10. Заходи та системи обробітку ґрунту. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://credobooks.com/ponyattya-pro-zaxodi-i-sistemi-obrobitku-gruntu-ta-%D1%97x-klasifikaciya>
